

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Илази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ПУТ У СИБИРИЈУ.

ОД САХЕР-МАЗОХА.

(Свршетак.)

Фрожер се повуче у неки закутак, па поче плакати. На миг официров изиђу војници, што су Фрожера чували, и гласник, на поље из колебе. Официр приступи глумцу и рече му тихо: „Пријатељу! Праштам се с вама. Ово је прва штација за Сиберију, и ту престаје моја служба. Други ће вас официр пратити даље. Пре свега ваља да се прихватите јелом. Свака двадесет и четири сахата добијаћете мало да једете. Ћутите и не говорите ништа, јер бисте лако могли изгубити главу. Будите у свему послушни, јер бисте иначе само отештали своје стање, а никако поправили.“

Фрожер седне брзо за чинију, па поче јести из ње, али му се сузе помешале с кашом.

„Само да ми је знати, шта сам скривио,“ — јадаше се он.

„И ви се још сумњате?“ — запита га официр. „А зар нисте увредили цара?“

„Ја? Цара? Ах! сећам се!“ — повиче глумац; „па за ту луду шалу —“

„Шала та није баш била луда,“ — рече официр; „јер она не би цара тако ранила, да у њој нема јакоке од истине. Ви знате Павла, он никад не заборавља, никад не прашта. Предајте се дакле своме удесу и реците ми, да ли могу што учинити за вас у Петрограду.“

„Проговорите цару коју добру реч за мене,“ — рече Фрожер.

„То бих могао платити главом,“ — прекиде га официр; — „али можда имате новаца, или адиђара, које бих могао сачувати за вас, док се не вратите.“

„Ја ћу се дакле вратити!“ — викне Фрожер, а на срцу му мало одлахну. „Реците ми бар

докле ћу живити у прогонству у тој проклетој Сиберији?“

„Три године; дуже нећете живити у прогонству.“

„Три године! Ужасно!“ И Фрожер поче опет јаукати и плакати, али војници се опет појавише, свезаше му очи и метнуше га на саонице.

Пут се опет настави.

Фрожер је плакао дотле, докле није најпосле заспао, као оно што бива код јогунасте деце. Кад се пробудио, створио му се пред очима опет онај исти приказ, што га је оточио видео: сељачка колеба, лојана свећа, чинија с кашом.

„Дакле сам опет за један дан хода даље од Петрограда,“ — мишљаше јадник жваћући кашу.

И још један пут се понови возидба, и још један пут га уведоше опет у неку колебу, где се прихвати чемерним јестивом.

Кад су се саонице по четврти пут зауставиле, рече јадник за се: „То је ваљда већ четврти дан, како путујем. Само да ми је парченце хартије, да сваки дан забележим једним потезом, али немам ништа код себе, па ни новаца! То је ужасно!“

Али овога пута га скидоше војници са саоница, па га нису водили, него су га носили и метнули на неку дрвену клупу. Но ту, у место да му одреше очи, свезаше му војници руке.

„О боже милостиви! Шта радите са мном?“ — викао је Фрожер.

Никаква одговора.

Здераше с њега хаљине и кошуљу. Три хладне циви од пушака наслонише му на груди.

„О боже! О боже!“ — стењао је сиромах глумац.

„Пали!“ — командоваше неко оштрим гласом.

Кад је јадни глумац дошао опет к себи, нашао се он слободних руку и очију, на оној истој наслоњачи, на којој је седио, кад је оно изустио ону кобну досетку, — био је у оној истој дивној, осветљеној дворани, за оним истим богатим столом. Видио је око себе све сама позната лица, видио је цара, који га је подругљиво мерио. Оркестар поче свирати, а сретна и весела дружина певаше неку песму.

Фрожер је гледао зачуђено око себе. Протекло је неколико тренутака, док је потпуно дошао к себи.

„Но, пријатељу,“ — поче цар Павао; „ви и сувише изазивате нашу доброту; прво сте се опили, па сте онда заспали, тако, да вас нико није био кадар да пробуди. Потпоручик Пасин морао је испалити пиштољ, да вас пробуди из мртвог сна.“

Фрожер се чудило свему; није чисто могао да верује својим очима и ушима.

„Ја не знам да сам спавао,“ — одговори најпосле; „али ако сам спавао, онда сам сневао доиста грозне и ужасне ствари.“

Цар Павао насмеја се грехотом. И сви остали ударише у смех.

„Па шта сте сневали Фрожере?“ — запита владалац.

„Сневао сам, да сам ишао у Сибирију.“

Опет ударише сви у смех.

Кад се весела браћа у зору растављаше, приступи к глумцу онај официр, што је приликом

његова пута у Сибирију играо важну улогу, на му пришапне тихо: „Имам нешто да вам кажем.“

„Па изволите, да идемо заједно кући,“ — одговори Фрожер.

Кад су сели на саонице, које су летиле лако по меком снегу, поче глумац: „Реците ми, тако вам бога, јесам ли доиста тако тврдо спавао, да сам то све сневао. Та мени се чини, да сам збиља три дана путовао.“

„Нисте ви сневали, Фрожере,“ — одговори му официр. „Него сте били у самртном страху, па вам се све чинило претерано. Ваш пут у Сибирију трајао је само 24 сахата. Возили су вас само по Петрограду, па сте три пут свртали у исту колебу. Цар је преобучен ишао с вама, и био је сведок нашег очајања, у чему је јако уживао. Ово вам саопштавам ради нашег равнања, да се у напредак знате чувати, те да ужасни сан не постане још ужаснијом јавом.“

„Хвала вам,“ — рече Фрожер. „Цар је већ учинио, да ми је пресела свака шала.“

Од тога доба ћутао је Фрожер вазда у царевом друштву и био је озбиљан. Кад је цар Павао једног вечера захтевао од њега коју досетку, одговорио му је страшљиво: „Извините, господару, моја се сирота глава смрзла, те у њој висе досетке као ледене свеће.“

„Глава вам се смрзла? Како то?“

„Са свим просто, господару; на путу у Сибирију.“

Предео

С. П.

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Наживио се.“ Шалива игра у 1. чину, написао Коста Ристић. — „После играчке.“ Шалива игра у 1. чину, написао Дике, предео М. Х. — „Француско-пруски рат.“ Шалива игра у 1. чину, од К. Трифковића.)

(Наставак.)

Од горње три шаливе игре, прва је („Наживио се“) карактерна шалива игра, друга („После играчке“) је чисто ситуациона, а трећа („Француско-пруски рат“) није чисто ни једне врсте, она стоји на средини, јер покретачи су радње у њој и воља и случај. Тиме смо у главnome карактерисали све три глуме.

Прва је дакле карактерна шалива игра. Напред смо у излагању већ рекли, да се и карактерна шалива игра дели у двоје, у шаливе глуме са конкретним и психолошким за-

плетом „Наживио се“ спада у ову другу врсту, у ред такзованих финих шаливих игара.

Но пре него што би се упустили у погање претресање ове шаливе игре, држимо за добро, да јој садржај у главним потезима саопшtimo.

Главни јој је јунак Светозар Бановац, даровит млад човек, који је још као ђак чашу уживања свагда до дна искаљивао, па се услед тога, пошто је све и свашта пробао, улегла у његову душу гуја незадовољства. Он по свршењим наукама не полази на стазу обичног, практичног живота, него путује и тумара без узрока и разлога, без цели и намере. Напоследку одушевљен великим народним покретом на истоку одлази и он тамо и учествује у боју за ослобођење. Рањен и излечен по свршетку боја иде и тумара опет по свету, и баш се враћа са парижке светске изложбе,

кад се ми у Новоме Саду са њиме упознајемо. Дошавши у Нови Сад сети се, да је ту његов друг и пријатељ лекар Војновић, који је међу тим већ три године ожењен. С. Бановац жели да га посети, но знајући да је ожењен, јавља му писмено свој долазак и моли, да му се одреди време, у које може своје подворење учинити. Војновић, од како је ожењен, проводи сретне часе брачног живота са својом женом Наталијом, а сада се код њих налази још и наталијина сестра Марија, која је још девојка. Долазак С. Бановца је дакле унапред позната ствар у овом лепом и сретном породичном кругу, те једва чекају, да га виде, јер су знали (понајвише по приповедању лекаревом) да је неки особенак. И заиста се С. Бановац и приказује као неки особенак. Према Војновићу је искрен али ладан, невољан, према лепом полу пак још и ненаљив а кад и кад и заједно. Војновић би рад, да овог дивљег пегаза једном украти, хтео би да га смири и у ту цел препоручује му брачни живот, а и гђа Наталија, верна своје женском позиву, салеће сваком згодном приликом необузданог младиха са женидбом. Гђа Наталија муштра Бановца свакојако, овај одбија све нападаје, но она му напослетку изјављује, да ће се он ипак једном заљубити. Ту С. Бановац употребљује прилику, да се мало титра са младом госном, и вели, да би се само у њу могао заљубити. Сад С. Бановац узима офензиву, а госпа се брани. Нападај С. Бановца тако далеко иде, да гђа Наталија мора мало и да га опомене. Но да би ипак засведочио, да није неотесан, суров, и да се са женским светом уме наћи, ретерира он истина испред гђе Наталије, али јој даје реч, да ће испит „курмахераја“ пред њеном сестром Маријом положити. Марија то све из прикрајка слуша, и допада јој се та шала, те се спрема, како да С. Бановца достојно дочека. Прва прилика, где се Бановац и Марија на само састају, изазива између њих љубавни двобој. Марија је дакако чула сопственим ушима бановчеву намеру, осим тога је она девојка паметна и пуна духа. Није дакле ни мало чудо, да је у овом двобоју С. Бановац са својом сумњичарском природом, са својим завојитим назорима подлећи морао. У томе његовом падању, које и није управо моралан пад, него пад из настраних идеја у прави колосек душевне хармоније, почиње још већма да избија племенитост душе бановчеве, и овај није више за Марију само интересантна, него постаје још и симпатична појава. Марија је и нехотице одувала научину преживелости са бановчева срца, и ово је засијало опет природним сјајем својим. Марија и С. Бановац се зближе, заводу се и пруже једно другом руке.

То је ето предмет, фабула ове глуме.

Предмет је, као што се види, не само леп и занимљив, него и благодаран. Да видимо сада како га је писац обрадио.

Што се спољашњих захтева глуме тиче, тима је писац потпуно одговорио, — јединство је радње ту, округлина фабуле — као што се из горе изложенога види — не оскудева такођер, карактеристика, изузимајући можда неке маленкости, врло је добра, дијалози су сами по себи лаки, живи и занимљиви, и опет као да публика није примила ову глуму са одушевљењем или бар са оним обичним задовољством. Па шта је узрок овоме? „Комад је млак, радња је слаба“, и „сабијено је све у једноме чину, што би тре-

вало у више чинова, на дуже да се развија“, — то су били гласови, који су се у публици после представе чули. Ова два мњења изгледају свакојако као нека контрадикција, но кад се и о једноме и о другоме добро промисли, мораће се и једнима и другима у главном, у начелу за право дати. Ми смо већ напред рекли да шаљива игра са психолошким заплетом не чини никада тако јак утисак на публику као игра са конкретним заплетом. И ово је први и најглавнији узрок, да утисак глуме „Наживио се“, за коју смо рекли, да спада у ред глуме прве врсте, није ни могао бити еклатантан. Зато и јесте обрада ове врсте глуме за писца врло тежак посао, јер тамо, где сам предмет не утиче на нас својом видљивошћу, својим конкретним димензијама, тамо треба вештина писца све то да накнади. Писац, који оће психолошким заплетом у својој глуми да се послужи, мора нам потанко изнети све и најфиније вијансе душевне борбе и колебања својих јунака, свака и најмања фаза душевне промене мора бити обележена. Тако смо тек ми у стању да се пренесемо у душу и срце дотичног јунака, тек на тај начин можемо да се заинтересујемо за њих, кад их са свим упознамо. Иначе, као што су ти јунаци спољашње неактивни, ако још и преко срца свога панцир пребаце, постају за нас с једне стране са свим индиферентни, с друге стране долазе у ситуације, које ми много пута не унемо да одгонемо, а не унемо зато, јер нисмо у стању били да пратимо потанко онај душевни процес, по коме је срце из једнога расположења у сасвим други расположења прешло. Ово није сасвим тако у особи С. Бановца, али и његов прелазак из апатије љубави, из базиратости животу није као што ваља доста обележен, маркиран. С тога имају они право, који приговарају, да је слабо радње. Слабост или управо тромост радње манифестује се у томе, што онај душевни прелом у карактеру С. Бановца није довољно у свим својим стадијама на видик изнесен. По томе имали би нешто и они други право, који веле, да је све у један чин збијено, што би се на дуже растегнути могло. Немају наравно право — бар по нашем мњењу — што веле, да је материјал толкич, да би се у више чинова растегнути могао, исти имају право, што веле да је радња збијена. Њима дабогме оскудева нешто, а то је пуноћа радње, па ту оскулицу превосе они на скученост обима. Ови дакле називу богатство материјала, па држе, да исти није зато исцрпљен, што се писац у простору глуме ограничио. Но по нашем мњењу то не стоји, обим од једнога чина сасвим је довољан, само га треба са садржајем добро напунити, управо наклукати, да се надев тога оквира не разилази којекуд или да не кламиће овамо онамо.

То је једина главна мана, коју ми на глуми „Наживио се“ налазимо.

Остале су наше примедбе мањег значаја, но и њих ћемо саопштити.

(Свршиће се.)

Исправак. У уводу ове рецензије, у 51. бр. на 202. страни, у првом ступцу, а у 9. реду од доле штампано је погрешно „комад“ у место „комеда“ (писац шаљивих игара — Lustspieldichter).

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

52. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 36.

ПРЕ ПОЛАСКА ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ НА ПУТ

ПРЕТПОСЛЕДЊА ПРЕДСТАВА.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 22. АПРИЛА 1879.

Први пут:

ДРАГИ УЈАК.

Шала у 4. чина, написао Рудолф Кнајзел, с немачког превео П. Ј. Мостић.

О С О Б Е:

Август Хелборг, лутерански свештеник у једној варошици.	Ружић.
Елиза, његова жена	С. Максимовићка.
Анчица, њезина рођака	М. Рајковићка.
Бертолд Ајхман, шумар	Лукић.
Цорнбок, саветник	Марковић.
Лотика, куварица	Б. Хаџићева.
Карло, велнер, куваричин заручник	Добриновић.
Аманда	Л. Хаџићева.
Хенфлинг, црквењак	Рајковић.

Догађа се у кући пасторевој, у варошици близу Берлина.

У понедељник 23. априла пре поласка позоришне дружине на пут последња представа, а први пут: „Милион.“ Шаљива игра у 4. чина, написали Лабиш и Делакур, превео Н. Н.

Умољавају се поштовани претплатници, да би изволили исплатити што ко од њих дугује у име своје претплате у трговини браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.